

Bragt i Politiken 4. marts 2005

Danskerne bliver gladere og gladere for EU

Folkeafstemninger

Af Catharina Sørensen

Noget tyder på, at dansk euroskepsis er dalende. I godt et år har et flertal ønsket at bytte kronen ud med Euroen. De øvrige forbehold møder også mindre opbakning, og meningsmålinger peger ikke på folkelig modstand over for Forfatningstraktaten. I modsætning til størstedelen af EU, hvor euroskeptikere nød store fremskridt, var Europa-Parlamentsvalget i 2004 nærmest katastrofalt for de danske nej-bevægelser. Det blev tolket som endnu et tegn på, at euroskepsis i Danmark var på vej væk.

Det ville være en tvivlsom konklusion. At sige ja til Euroen, der har eksisteret i mange år uden at rive grundlaget for eurolandenes identitet væk, og at stemme Poul Nyrup ind i Europa-Parlamentet betyder ikke, at danskerne er godt på vej til at blive jubel-europæere. Det vil det heller ikke gøre, hvis danskerne stemmer ja til Forfatningstraktaten. For mere end at sige noget om danskerne, siger de EU-venlige danske udmeldinger faktisk noget om EU.

Danmarks nej til Maastrichttraktaten i 1992 var et så stort chok for det europæiske etablissement, at effekten stadig kan ses og måles. Den er måske endda først rigtigt ved at vise sig. Der er kommet liv i den europæiske ombudsmand og nærhedsprincippet, et rekordhøjt antal lande afholder folkeafstemning om Forfatningstraktaten og Barroso udnævnte for nyligt en Kommissær til at 'kommunikere EU til borgerne', noget, der også er gjort til hele Kommissionens målsætning. EU post-1992 forsøger at imødekomme skeptiske borgere gennem interne demokratiseringsprocesser og er i dag i sammenligning med mange nationalstater et meget åbent politisk system.

Østudvidelsen og Forfatningstraktaten repræsenterer begge en udvikling, der ikke fremmer et snævert, føderalt EU. Det er på mange måder et EU, der har mødt skeptiske danskere på halvvejen. Derfor er det kun forventeligt, at flere i dag bakker op om udviklingen. Med den danske nationale aftale, hvor overgang til flertalsafgørelser i EU gøres betinget af alle ja-partiers accept, er der ikke meget ved Forfatningstraktaten, der kan siges at være en glidebane mod mere Union og mindre national suverænitet. Og hvis 'suverænitetsargumentet' ikke er relevant, så bliver folkeafstemninger i langt højere grad til spørgsmål om ideologi: hvorvidt man fx støtter en mere social eller liberal udvikling i EU.

Dermed ikke sagt at EU-folkeafstemninger bliver et simpelt foretagende. Måske snarere tværtimod. Selv om valgsedlen umiddelbart forekommer enklere end ved folketingsvalg, er det vanskelige ved folkeafstemninger netop deres tilsyneladende simplicitet. Tag fx Forfatningstraktaten, der rummer et væld af aspekter: et charter af rettigheder, en EU-udenrigsminister, flere flertalsafgørelser, osv. Den ser ud, som den gør, fordi 25 stats- og regeringschefer i månedsvis har forhandlet om den på bedste EU-manér. Resultatet er mange 'trade-offs', altså kompromiser hvor fx Frankrigs præsident sluger en for ham upopulær paragraf mod at få sin vilje i andre paragraffer.

Til en folkeafstemning skal man som vælger sige ja eller nej til det hele. Ikke 'ja til chartret, nej til udenrigsministeren', eller 'ja – på betingelse af at skattepolitikken aldrig kan vedtages med flertalsafgørelser'. Med sit kryds er man enten jaser eller nejsiger. Det er denne umiddelbare simplicitet i vanskelige spørgsmål, der er med til at kendetegne - og komplicere - EU-afstemninger. Det er der ikke så meget at gøre ved, hvis man altså støtter ideen om folkeafstemninger. Men det, man kan gøre noget ved, er at tage sig i at drage overfladiske konklusioner på baggrund af et ja- eller nejresultat.

Næppe mange går 100% ind for alle aspekter af en EU-traktat. Billedet er langt mere nuanceret, og det gør det vanskeligt at generalisere. Men selv om det er svært at finde to vælgere med ens ja- eller nejargumenter, er det muligt at identificere overordnede argumentstyper.

Disse typer varierer ofte mellem medlemslande, og bl.a. derfor er det svært for danske politikere at låne argumenter fra andre landes folkeafstemninger. Selv om afstemningsemnet er præcist det samme, vil der fx ikke være mange lighedstegn mellem den nylige spanske afstemning og den kommende danske. I Spanien ses EU ofte som en garant for demokratiet. I Danmark fristes man til at sige, at EU ofte ses som en trussel mod demokratiet. Det spanske ja var hovedsageligt et ideologisk og økonomisk ja (demokrati-argumentet samt anerkendelsen af de store summer landet har modtaget i EU-støtte). Det nejsigende mindretal gav udtryk for politikerlede samt, i de større spanske regioner, modvilje over for Forfatningstraktatens fokus på borgere og stater på bekostning af regioner. Ja og nejargumenter, der ikke har været dominerende i Danmark.

Næste land i rækken af folkeafstemninger er Frankrig. Resultatet ventes med spænding, da mange franskmænd regnes for at være euroskeptiske. Men også når det gælder EU-holdninger, kan franskmænd og danskere ikke sættes i bås. Spørgsmålet om national identitet er uden tvivl vigtigt for begge nationaliteter, men meget tyder på, at EU ikke ses som modsætning til det 'særligt franske' på samme måde som i Danmark. EU-flaget vajer sammen med Trikoloren over franske offentlige bygninger, og det støtter 59%. I Danmark ønsker blot 18%, at det samme var tilfældet med Dannebrog. Fransk skepsis er også i højere grad end i Danmark udtryk for modvilje over for EU's Østudvidelse, som kun 37% bakkede op om i modsætning til 59% i Danmark. Fransk euroskepsis ville formentlig ligge på et meget lille sted, hvis EU var et snævert samarbejde mellem Frankrig, Tyskland og et par ligesindede lande. Fortsætter udviklingen med flere medlemmer på bekostning af homogeniteten, synes det omvendt meget sandsynligt, at euroskepsis bliver et vedblivende, voksende fænomen i Frankrig.

Euroskepsis er ikke statisk, og selvom en række overordnede typer kan identificeres, fx suverænitetbaseret skepsis og økonomisk skepsis, er det sjældent den samme kombination, der gør sig gældende i de forskellige medlemslande. Der vil derfor i høj grad være tale om nationale debatter, når regeringer i Frankrig, Danmark og mindst syv andre EU-lande vil forsøge at gøre Spanien kunsten efter og overtale deres befolkninger til at stemme ja til Forfatningstraktaten.

Meningsmålinger tyder på et dansk ja men sår tvivl om resultatet i både Frankrig, Holland og Irland, der ellers traditionelt er set som EU-venlige lande. Fortsætter udviklingen, vil Danmark måske snart være at finde blandt Unionens mest eurofile lande. Faktisk kan det mest interessante i den sammenhæng vise sig at være, at skiftet slet ikke skyldes danskernes holdninger men ændringer i EU's natur.